

Výstava Evropský GULAG míří do Památníku Vojna

Ve dnech 6. až 30. června 2023 se konala v Galerii Ambit, jež se nachází ve františkánském klášteře u kostela Panny Marie Sněžné na Jungmannově náměstí v Praze, výstava *Evropský GULAG*.¹ Expozici připravilo Muzeum paměti XX. století ve spolupráci s Platformou evropské paměti a svědomí.²

Autory expozice je sedmnáct evropských historiků včetně Petra Blažka, který působí v Muzeu paměti XX. století a v Ústavu pro studium totalitních režimů. Českou verzi výstavy navíc obohatil příspěvek historiků Ústavu pro studium totalitních režimů Adama Hradilka a Jana Dvořáka, jenž přibližuje téma Čechoslováků v sovětském GULAGU. Od podzimu 2023 bude výstava k vidění v Památníku Vojna Lešetice.

Návštěvníci výstavy (foto: 2x Marta Myšková)

Pojem GULAG obvykle asociuje stěžejní dílo ruského disidenta a spisovatele Alexandra Solženicyna *Souostroví Gulag*, v němž popsal zruďný systém táborů nucených prací, které byly po tisících rozesety

po celém Sovětském svazu. Výstava však ukazuje, že se zdaleka nejednalo pouze o území bývalého SSSR – tábory otrocké práce se nacházely ve všech státech, jež se dostaly po druhé světové válce do sovětské sféry vlivu a moci a v nichž se následně ujala komunistická diktatura.

Na území dnešní Evropské unie a jejích nejbližších sousedů se nalézalo po více než jednu dekádu okolo 800 táborů sloužících ke zlomení fyzických i psychických sil odpůrců komunistické totality. Prošlo jimi téměř 1 500 000 lidí, z nichž zhruba 130 000 zemřelo a bezpočet dalších si odsud odnesl celoživotní rány na těle

- 1 Zkratka z ruského Glavnoje upravlenije lagerej (Hlavní správa nápravně-pracovních táborů).
- 2 Jedná se o českou verzi původní verze anglické, která je dílem zmíněné Platformy evropské paměti a svědomí a řady dalších institucí.

Vitrína s autentickým vězeňským nádobím z 50. let, replikami vězeňských peněz a slavnou knihou Karla Pecky *Motáky nezvěstnému* (foto: Marta Myšková)

i na duši.³ Tyto tábory lze nazvat skutečným „evropským gulagem“, jehož historie je dnes poněkud odsunuta na vedlejší kolej. Tábory nucených prací se vytratily z paměti i v bývalém východním bloku a po většině z nich často ani nezůstaly žádné hmotné stopy.

Výstava se snaží tento dluh splatit a připomenout široké veřejnosti nezměrné utrpení, kterého se lidem v komunistických pracovních táborech dostalo. Návštěvník se může seznámit s konkrétními příběhy vybraných osobností nejen z řad obětí, ale i jejich trýznitelů, ať už šlo o vyšetřovatele, táborové velitele, či dozorce, a prohlédnout si mnoho mimořádných fotografií. O tom, že se cíl autorů výstavy podařilo naplnit, svědčí mnohdy emotivní reakce těch, kteří expozici v Galerii Ambit zhlédli.

Svébytným fenoménem jsou trestanecké pracovní tábory při československých uranových dolech, jež se v letech 1949–1961 nacházely na území Jáchymovska a Příbramska. Zde vězni těžili často v nelidských podmínkách uranovou rudu pro Sovětský svaz, který ji potřeboval k výrobě atomových zbraní. V těchto „uranových lágrech“ zahynulo 342 vězňů, z nichž 31 bylo zastřeleno při

pokusu o útek.⁴ Nespočet dalších pak zemřelo na onkologická onemocnění v důsledku kontaktu s uranovou rudou. Toto téma zpracoval pro výstavu historik Petr Blažek.

Při té příležitosti vznikl také rozsáhlý česko-anglický katalog s množstvím unikátních fotografií. Muzeum paměti XX. století dále připravilo pracovní listy pro projektové hodiny k společenskovedním předmětům, komentované prohlídky pro školy a ukázkou některých autentických dobových předmětů, jež souvisejí s tematikou vězeňství. Kdo výstavu nestačil navštívit, nemusí smutnit – na podzim letošního roku by se měla nacházet přímo na místě jednoho z bývalých uranových pracovních táborů, Památníku Vojna Lešetice, jež patří pod Hornické muzeum Příbram.

Kryštof Zeman

3 Viz katalog výstavy KAMINSKI, Lukasz – BEDNARSKI, Wojciech – BLAŽEK, Petr (eds.): *Evropský GULAG*. Muzeum paměti XX. století, Praha 2023, s. 9.

4 Tamtéž, s. 33.